Valiokunnan lausunto PuVL 2/2019 vp– VNS 1/2019 vp

Puolustusvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa (VNS 1/2019 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- yksikönpäällikkö Riikka Eela, ulkoministeriö
- lähetystöneuvos Anu Konttinen, ulkoministeriö
- vanhempi osastoesiupseeri Matti Kemppilä, puolustusministeriö
- everstiluutnantti Pasi Autio, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) mukaisen selonteon (VNS 1/2019 vp) Suomen osallistumisen jatkamisesta Irakin OIR-operaatiossa (Operation Inherent Resolve). Asiakirjan mukaan eduskuntaa on kuultava selonteon muodossa, koska varsinaista YK:n valtuutusta koulutustehtävälle ei ole ja kokonaisarvio operaation luonteesta ja olosuhteista puoltaa selonteon laatimista. Puolustusvaliokunta toteaa, että tämä on viides eduskunnan käsittelyyn tuotu selonteko sen jälkeen, kun osallistumispäätös Irak-koulutusoperaatioon tehtiin alkuvuodesta 2015. Valiokunta on käsitellyt aiempia selontekoja lausunnoissaan (PuVL 16/2014 vp, PuVL 1/2016 vp, PuVL 5/2017 vp, PuVL 10/2018 vp).

Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteisessä kokouksessa 19.6.2019 käsiteltiin Suomen osallistumista Irakin OIR-operaatioon ja linjattiin, että Suomen osallistumista OIR-operaatiossa jatketaan noin 80 sotilaalla 1.1.—31.12.2020. Tämä 80 hengen sotilaan luku pitää sisällään osallistumisen koulutus- ja neuvonan-

totehtäviin Irakissa sekä osallistumisen tarpeellisiin esikunta-, hallinto- ja tukitehtäviin. Suomen antama koulutus ja neuvonanto laajennettiin vuonna 2017 koskemaan peshmerga-joukkojen lisäksi myös Irakin keskushallinnon alaisia turvallisuusjoukkoja.

Selonteossa todetaan, että toukokuun 2019 alkuun mennessä suomalaisjoukot olivat kouluttaneet yli 4 200 peshmerga- ja Irakin turvallisuusjoukkojen sotilasta. Valiokunta pitää tärkeänä selonteon linjausta siitä, että Irakin keskushallinnon alaisiin turvallisuusjoukkoihin kuulumattomat puolisotilaalliset PMF-joukot rajataan myös jatkossa Suomen antaman koulutus-, neuvonanto- ja avustustoiminnan ulkopuolelle. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan koulutuksen sekä neuvonantotoiminnan tehtävinä on kehittää Irakin, mukaan lukien Irakin Kurdistanin, turvallisuusjoukkojen toimintakykyä. OIR-operaatiossa pitää valiokunnan mielestä kouluttaa sellaisia joukkoja, jotka vahvistavat Irakin sisäistä koheesiota. Valiokunta yhtyy selonteossa esiin nostettuun huoleen siitä, että kun ISIL on sotilaallisesti lyöty, voivat Irakin eri ryhmien väliset kiistat kärjistyä.

OIR-operaation toiminnan painopisteet ja suomalaisten osallistuminen

OIR-operaatioon osallistuu 31 maata yhteensä yli 6 500 sotilaalla. Suomen lisäksi muista Pohjoismaista koalitiossa ovat mukana myös Ruotsi, Norja ja Tanska. Selonteon mukaan lähtökohtana on, että kukin yhteenliittymän maa päättää, millaista tukea se Irakille antaa. Tuen tulee kuitenkin perustua operaation määrittämiin toimintalinjoihin ja operaation pyytämiin suorituskykyihin. Koulutustoiminta (Building Partnership Capacity, BPC) sekä neuvonantotoiminta (Advise and Assist, A&A) ovat keskeinen osa OIR-operaation toimintaa.

Selonteossa tuodaan esiin, ettei operaatioon osallistuvilla joukoilla ole yhteisesti sovittuja voimankäyttösääntöjä, vaan osallistujamaat antavat joukoilleen omat voimankäyttösäännöt. Valiokunta toteaa, että suomalaissotilaiden voimankäyttövaltuuksien tulee olla mahdollisimman yhtenevät niiden maiden kanssa, joiden kanssa käytännön yhteistyötä tehdään.

Valiokunta yhtyy selonteossa todettuun arvioon siitä, että Irakin yleistilanne jatkuu epävakaana. Turvallisuustilanne vaihtelee alueittain paljon ja on altis nopeille muutoksille. ISIL kykenee edelleen toteuttamaan terrori-iskuja Irakissa, ja myös koalition joukot voivat olla iskujen kohteina. Valiokunta on johdonmukaisesti korostanut kannanotoissaan sellaisten toimintamallien omaksumista, jotka minimoivat turvallisuusriskit suomalaisjoukkoja kohtaan. Selonteossa esiin tuotu linjaus siitä, että suomalaisjoukkojen toiminta keskitetään jatkossa kurdialueelle Erbiliin, on valiokunnan mielestä kannatettava päätös paitsi toiminnallisesti myös suomalaisjoukkojen turvallisuuden takaamisen kannalta.

Puolustusvoimat on valiokunnan arvion mukaan kokonaisuutena suoriutunut OIR-operaatiossa joukkojen omasuojan takaamisesta kiitettävällä tavalla, suomalaisjoukoilla ei ole ollut tappioita. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että OIR-operaatiossa palvelevien suomalaissotilaiden turvallisuuteen kohdistuviin mahdollisiin uhkiin kotimaassa tulee suhtautua vakavasti.

Selonteon mukaan OIR-osallistuminen kehittää kansallisen puolustuksen suorituskykyjä. Arvokkaita kokemuksia saadaan joukon johtamisesta, ylläpidosta ja operoinnista vaativissa neuvonan-

totehtävissä monikansallisessa ympäristössä. Valiokunta yhtyy selonteossa esitettyyn arvioon siitä, että vaativien neuvonantotehtävien lisääntyminen on nähtävissä oleva kehityssuuntaus sotilaallisessa kriisinhallinnassa.

Yhteenveto

Valiokunta toteaa, että OIR-operaation jatkonäkymiin vaikuttavat merkittävällä tavalla Persianlahden kiristynyt tilanne sekä Yhdysvaltain tahtotila jatkaa operaatiossa. Valiokunta huomauttaa, että sotilaalliset tukitoimet ovat vain yksi elementti Irakin vakauttamisessa. Nyt kun ISIL on sotilaallisesti pitkälti lyöty, on pääpaino laitettava ei-sotilaalliselle toiminnalle.

Kokonaisvaltainen toimintamalli ja suhteiden kehittäminen Irakiin laaja-alaisesti on erittäin tärkeää. Tätä taustaa vasten päätös suurlähetystön avaamisesta Bagdadiin on perusteltu. Valiokunta korostaa, että kaikessa kansainvälisen yhteisön tekemässä kokonaisvaltaisessa toiminnassa tulee tähdätä siihen, että vastuu Irakin turvallisuuden takaamisesta siirretään mahdollisimman nopeasti Irakin omille viranomaisille. Tämän kansallisen kyvyn kehittämisessä kansainvälisellä yhteisöllä on oma tärkeä roolinsa. Siksi myös Suomen on tärkeää olla mukana tukemassa Irakin turvallisuusviranomaisia.

Valiokunta korostaa, että kansainvälisen yhteisön mittava tuki Irakille jää tehottomaksi, ellei Irak itse ota aiempaa suurempaa roolia ja vastuuta niiden juurisyiden kitkemisessä, jotka hidastavat ja estävät toimivan yhteiskuntajärjestyksen syntymistä. Ilman kaikkien yhteiskuntaryhmien tasapuolista huomioimista, korruptiovapaata hallintoa ja ihmisoikeuksien kunnioitusta todellisen edistyksen saavuttaminen on vaikeaa. Valiokunta huomauttaa, että toimivassa yhteiskunnassa sisäisen turvallisuuden keskeinen viranomaistoimija on poliisi, eivät sotilaat.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 2/2019 vp

Helsingissä 26.9.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ilkka Kanerva kok
varapuheenjohtaja Jari Ronkainen ps
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Veijo Niemi ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola